

Порівняльний аналіз участі чоловічих збірних команд України з провідними командами Європи в юніорських, молодіжних і національних чемпіонатах Європи з волейболу та чемпіонів і призерів Європи

Львівський державний університет фізичної культури (м. Львів)

Постановка наукової проблеми та її значення. Сутність наукової проблеми полягає в тому, що чоловічі національні збірні команди України з волейболу показують катастрофічно низькі результати на чемпіонатах Європи з волейболу. За 23 роки незалежності простежується чітка тенденція до погіршення результатів не тільки чоловічих національних (так званих олімпійських) збірних, але й молодіжних і юніорських команд, що їм підпорядковуються та становлять своєрідний інститут збірних команд для підготовки кваліфікованого резерву національної збірної України.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасних умовах важливе значення, крім фізичної, техніко-тактичної, психологічної підготовки до змагань, має також теоретична складова частина. За останнє двадцятиріччя, тобто з моменту дебюту українських збірних команд на юніорських (1995 р.), молодіжних (1994 р.) і національних чемпіонатах Європи (1993 р.), практично ніхто з науковців не зробив системного аналізу й не дослідив результати виступів трьох наших збірних у чемпіонатах Європи в комплексі та не порівняв їхні спортивні досягнення з провідними європейськими країнами. Адже не секрет, що результат національної волейбольної команди безпосередньо залежить від виступу юнацької та молодіжної збірних і їхнього спортивного досвіду в цих змаганнях. Відсутність кваліфікованої наукової допомоги нашим командам позбавляє їх можливості прогресу як найближчим часом, так і на перспективу.

Тому ми проаналізували виступи кожної збірної: юніорської [2], молодіжної [3] і національної [4] та вирішили узагальнити ці дані в статті для допомоги фахівцям із волейболу, які готують команди до цих трьох чемпіонатів Європи, беруть участь у відбірних іграх чемпіонатів Європи та в самих чемпіонатах.

Завдання статті: 1) порівняти виступи чоловічих юніорських команд України (до 19 років) у чемпіонатах Європи з волейболу й чемпіонів та призерів Європи, чоловічих молодіжних команд України (до 20 років) у чемпіонатах Європи з волейболу й чемпіонів та призерів Європи й чоловічих національних команд України (дорослі) у чемпіонатах Європи з волейболу та чемпіонів і призерів Європи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Усю історію світового волейболу ми ділимо на два майже рівномірні за тривалістю, але різні й контрастні за змістовим наповненням спортивно-масовими подіями періоди: 1-й період – рекреаційно-фізкультурно-спортивний – від зародження класичного волейболу в 1895 р. до його включення в програму Олімпійських ігор 1964 р. в Токію (Японія); 2-й період – олімпійсько-комерційний – від дебюту класичного волейболу на Олімпійських іграх 1964 р. як виду спорту до сьогодні (станом на 2014 р.).

Перший період – рекреаційно-фізкультурно-спортивний – уключає три етапи: I – виникнення – рекреаційний (1895–1918 рр.), II етап утвердження – фізкультурний (1918–1945 рр.) і III етап – розвитку – спортивний (1945–1964 рр.).

Другий період – олімпійсько-комерційний – уключає два етапи: I – олімпійський (1964–1990 рр.) і II – комерційний (1990–2014 рр.) [1].

Після детального аналізу всіх результатів команд за роками ми графічно представили досягнення зарубіжних команд у вигляді гістограм (рис. 1; 2; 3) і систематизували ці дані в таблиці, а досягнення вітчизняних команд описали окремо.

Чемпіонати Європи з волейболу серед юніорів – змагання для чоловічих юніорських збірних, що проводяться з 1995 р. під егідою Європейської конфедерації волейболу (CEV) із періодичністю що два роки по непарних роках. У змаганнях беруть участь спортсмени до 19 років.

Ці змагання припадають на II комерційний етап (1990–2014 рр.) 2-го олімпійсько-комерційного періоду [1, 4–7].

Із десяти юніорських чемпіонатів Європи найбільше його виграла збірна Росії (п'ять разів), Франції (два рази), збірні Італії, Польщі й Сербії (по одному разу). За кількістю срібних медалей (чотири) – попереду збірна Польщі, двічі срібло отримувала збірна Франції й по разу – збірні Італії, Сербії, Греції та Німеччини. Бронзові медалі по два рази вигравали представники Росії, Польщі, Італії й Бельгії (це – найбільше досягнення бельгійців), а по одному разу – Франції та Чехословаччини.

За загальною кількістю призових медалей у Європі серед юніорських команд перше місце ділять збірні країни Росії й Польщі (сім медалей), збірна Франції має п'ять медалей, збірні Італії – чотири медалі, збірна Сербії й Бельгії – по дві медалі та по одній медалі – збірні Греції, Німеччини й Чехословаччини.

За всю історію чемпіонатів Європи серед юніорів його вигравали тільки п'ять країн, срібними й бронзовими призерами ставали шість команд, а в числі призерів було всього дев'ять команд (рис. 1).

Юніорська збірна України у фіналах чемпіонатів Європи брала участь усього три рази: у 1995 та 1999 рр. наші юнаки посідали п'яті місця, а у 2011 р. – 10-те, у 2013 р. – лише 17 місце, не потрапивши до фіналу.

Чемпіонати Європи з волейболу серед молодіжних команд – змагання для молодіжних збірних, що проводяться з 1966 р. під егідою Європейської конфедерації волейболу (CEV). У перших семи чемпіонатах (1966–1979 рр.) брали участь спортсмени до 20 років. Із 1982 р. віковий ценз понижено до 19 років. На сьогодні змагання проводять один раз на два роки по парних роках серед волейболістів до 20 років.

Ці змагання припадають на I олімпійський етап (1964–1990 рр.) і II комерційний етап (1990–2014 рр.) 2-го олімпійсько-комерційного періоду [1, 4–7].

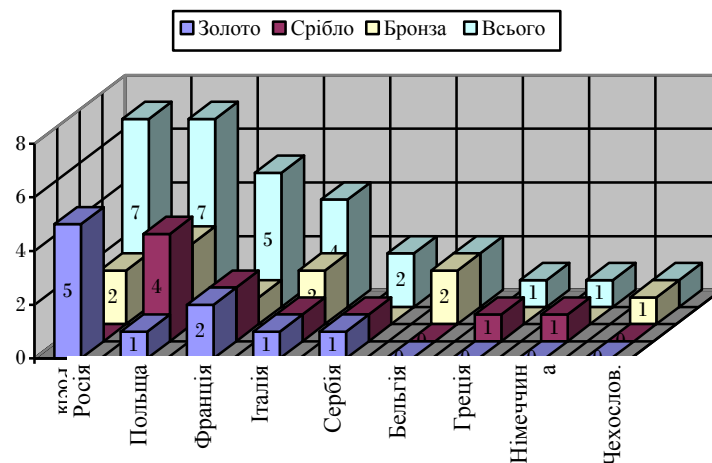

Рис. 1. Чемпіони й призери Європи з волейболу серед юнаків до 19 років

Умовні позначення:

1 – вісь x – країни – чемпіони й призери Європи.

2 – вісь y – медалі: золота, срібна, бронзова, усього.

3 – вісь z – кількість медалей.

Із 1966 р. найбільше золотих медалей із 24 чемпіонатів виграла збірна команда колишнього Радянського Союзу – одинадцять медалей, на другому місці – наступниця СРСР, але з 1991 р. уже самостійна команда Російської Федерації – сім медалей, на третьому місці (три медалі) – молодіжна команда Італії. Ще по одному разу золоті медалі вигравали молодіжні команди Болгарії, Франції й Польщі.

Тут варто зауважити, що з половини молодіжних чемпіонатів Європи (дванадцять), починаючи з 1966 р. і до 1990 р., законодавцем моди з волейболу на Європейському континенті була молодіжна команда СРСР (до якої також входили представники УРСР), які виграла одинадцять чемпіонатів, дев'ять із яких – поспіль і тільки один чемпіонат у 1986 р. програли молодіжній збірній Болгарії. За кількістю срібних медалей – попереду молодіжна збірна Болгарії (п'ять медалей), по чотири медалі мають представники Італії й Франції, три медалі – у Чехословаччини, дві медалі – у Польщі та Іспанії, по одній медалі – у Німеччини, ФРН, Румунії й Нідерландів. Найбільше бронзових медалей вигравали молодіжні збірні Італії та НДР (три медалі), шість країн (Росія, Болгарія, Франція, Польща,

Німеччина й ФРН) ставали бронзовими призерами по два рази та по одному разу – збірні Чехословаччини, Румунії, Бельгії, Сербії, СНД і Чехії.

Найбільше медалей за всю історію молодіжних чемпіонатів виграла збірна команда СРСР (одиннадцять разів), десять разів – Італія, дев'ять – Росія, вісім – Болгарія, сім – Франція, п'ять – Польща, чотири – Чехословаччина, по три – представники Німеччини (ФРН, НДР й об'єднана Німеччина), по два – Іспанія та Румунія та по одному разу – Нідерланди, Бельгія, Сербія, СНД і Чехія.

Із 24 чемпіонатів тільки шість європейських країн ставали чемпіонами Європи серед молоді, десять країн ставали срібними й п'ятнадцять – бронзовими призерами, а всього сімнадцять країн отримували один із сімдесяти двох комплектів нагород молодіжних чемпіонатів Європи (рис. 2).

Уперше у цьому турнірі молодіжна збірна України окремою командою взяла участь у 1994 р. Дебют був невдалим, із 12 фіналістів – тільки дванадцять місце, на 15 ювілейному чемпіонаті волейболісти України посіли 11 місце. У 2000 і 2002 рр. намітився ще більший прогрес, де українці посіли шості місця поспіль, але уже в 2006 р. команда повторила свій дебютний «успіх» – лише 12 місце. Отже, українська молодіжна команда п'ять разів з дев'яти потрапляла до фіналів молодіжних чемпіонатів Європи [3].

Чемпіонати Європи з волейболу серед національних команд – змагання найсильніших національних волейбольних збірних країн-членів Європейської конфедерації волейболу. Рішення про організацію чемпіонатів Європи ухвалене Міжнародною федерацією волейболу в 1948 р. Змагання проводять для чоловічих команд із 1948 р. Перші чемпіонати (до 1958 р.) проводили без строгої послідовності. Із 1963 р. встановлено періодичність – один раз на чотири роки в передолімпійський рік. Із 1975 р. чемпіонати проводили кожні два роки.

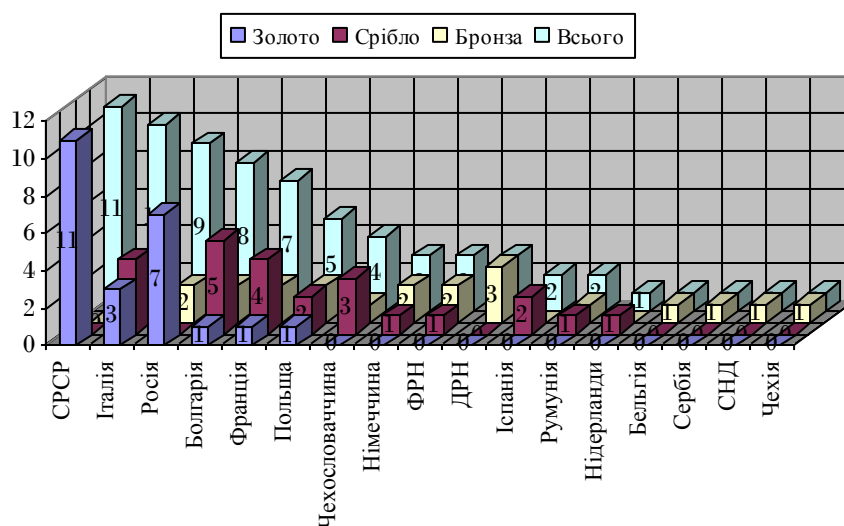

Рис. 2. Чемпіони й призери Європи з волейболу серед молоді до 20 років

До 1971 р. до чемпіонатів допускалися всі команди, що заявилися. Потім (з 1975 р.) встановлено кваліфікаційні змагання, а кількість учасників фінального турніру обмежена 12 командами. У 1999 р. у фінальних стадіях чемпіонатів Європи брали участь тільки вісім збірних, із 2007 р. за медалі борються 16 команд. Чемпіонати Європи 1948–1958 рр. проводили на відкритих майданчиках, останні – у залах.

Ці змагання припадають на III-й етап історії розвитку волейболу – спортивний (1945–1964 рр.) I-го рекреаційно-фізкультурно-спортивного періоду й I олімпійський етап (1964–1990 рр.) та II комерційний етап (1990–2014 рр.) 2-го олімпійсько-комерційного періоду [1, 4–7].

Лідером за кількістю нагород найвищої проби в чемпіонатах Європи серед чоловіків є колишня збірна СРСР (у тому числі волейболісти УРСР) – дванадцять разів, удвічі менше нагород (шість) отримала національна команда Італії, третьою командою за кількістю нагород стала команда Чехословаччини – три нагороди. Ще по одному разу дорослий чемпіонат Європи вигравали зразу сім національних збірних: Польщі, Росії, Нідерландів, Румунії, збірної Сербії й Чорногорії, Сербії та Іспанії. За кількістю срібних медалей попереду перебуває національна збірна Польщі (п'ять медалей), по чотири медалі мають зразу три команди – Італії, Чехословаччини й Франції, по дві медалі – Нідерланди та Румунія, по одній – Сербія й Чорногорія, Болгарія, Угорщина, Швеція. Найбільше

бронзових медалей (чотири) – у збірній Болгарії, по три – у збірних Росії й Сербії та Чорногорії, вісім країн мають по дві медалі (СРСР, Італія, Польща, Франція, Нідерланди, Румунія, Сербія, Югославія), по одній – Угорщина й Греція.

За всю історію чемпіонатів Європи серед дорослих найбільше медалей – чотирнадцять – усіх проб у своєму активі має національна збірна СРСР, дванадцять медалей – в Італії, вісім – у Польщі, по сім – у Чехословаччини та Росії, шість – у Франції, по п'ять – у Болгарії, Нідерландів, Румунії, Сербії й Чорногорії, три – у Сербії, по дві – в Угорщини та Югославії й по одній – в Іспанії, Швеції та Греції.

Усього десять команд Європи володіли титулом чемпіона Європи за 64-річну історію їх проведення (28 чемпіонатів), одинадцять команд ставали срібними призерами чемпіонату Європи й тринадцять команд – бронзовими призерами чемпіонату Європи. А до списку призерів в усіх трьох номінаціях потрапило лише шістнадцять команд Європи (рис. 3).

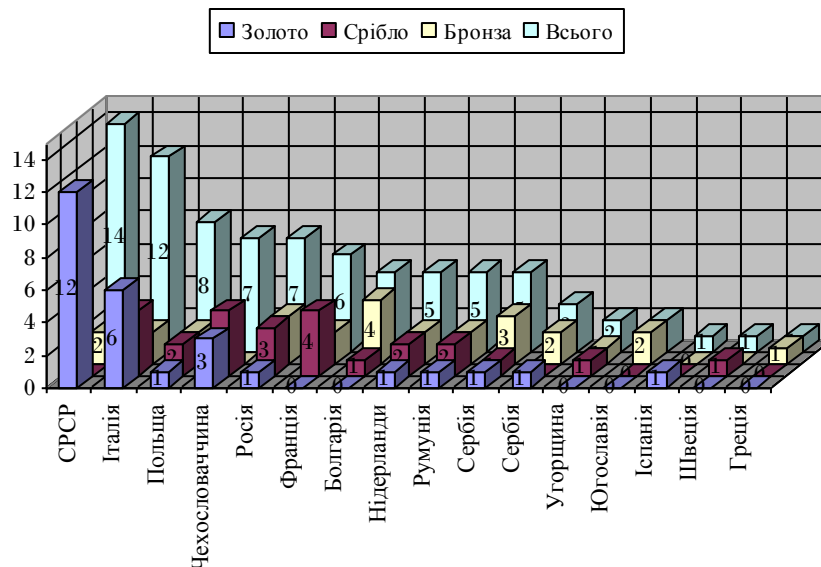

Рис. 3. Чемпіони й призери Європи з волейболу серед дорослих

На чемпіонаті Європи національна збірна України дебютувала в 1993 р. у Фінляндії та тоді посіла найкраще за всю історію шосте місце. Після того українці ще мали три спроби – у 1995 р. (дев'яте місце), 1997 р. (сьоме місце) і 2005 р. (останнє у фіналі, дванадцять, місце). І якщо на перших шести чемпіонатах у фіналі виступало 12 команд, за винятком 1999 р., де в якості експерименту брало участь вісім команд, то весь парадокс полягає в тому, що на останніх трьох чемпіонатах, замість 12 команд, у фінальній частині змагаються 16 збірних і ми при меншій конкуренції не змогли пробитися до жодного фіналу [4].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Початок юніорського, молодіжного й національного чемпіонатів Європи збігаються з розробленими нами періодами та етапами історії розвитку волейболу у світі. Практика участі у всіх чемпіонатах Європи показує, що до волейбольної еліти входить обмежене коло країн Європи. Збірні команди України жодного разу не потрапляли до призерів чемпіонатів Європи й тим більше не вигравали їх. Результати національних команд Європи є прямо пропорційні їх результату в юніорських і молодіжних чемпіонатах Європи. Чим вище місце країна посідає на юніорських чемпіонатах, тим краще вона виступає на молодіжних чемпіонатах, а цей результат уже впливає на місце в національних чемпіонатах, тобто тут існує пряма залежність. Якщо Україна хоче досягати високих успіхів на європейських змаганнях, то їй обов'язково потрібно брати участь у всіх, без винятку, чемпіонатах Європи.

Джерела та література

1. Дробний П. Д. Виникнення і розповсюдження класичного волейболу в світі як рекреаційної гри на дозвіллі. I-й рекреаційний етап (1895–1918 рр.) I-го рекреаційно-фізкультурно-спортивного періоду (1895–1964 рр.) : метод. рек. Серія : Історія волейболу / П. Д. Дробний ; Львівський держ. ун-т фіз. культури. – Львів, 2013. – 48 с.

2. Дробний П. Д. Порівняльний аналіз участі чоловічої юніорської збірної команди України з провідними командами Європи в юніорських чемпіонатах Європи з волейболу (U 19) / П. Д. Дробний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://petro-drobniy.com.ua/>
3. Дробний П. Д. Порівняльний аналіз участі чоловічої молодіжної збірної команди України з провідними командами Європи в молодіжних чемпіонатах Європи з волейболу (U 20) / П. Д. Дробний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://petro-drobniy.com.ua/>
4. Дробний П. Д. Порівняльний аналіз участі чоловічої національної збірної команди України з провідними командами Європи в національних чемпіонатах Європи з волейболу / П. Д. Дробний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://petro-drobniy.com.ua/>

Анотації

У статті зроблено порівняльний аналіз участі чоловічих збірних команд України з провідними командами Європи в юніорських, молодіжних і національних чемпіонатах Європи з волейболу. Доведено, що у волейбольну еліту входить обмежене коло країн Європи. За всю історію чемпіонатів Європи серед юніорів його вигравали тільки п'ять країн, а в числі призерів було всього дев'ять команд; шість країн вигравали молодіжні чемпіонати Європи, а 17 ставали їх призерами; тільки 11 команд Європи володіли титулом чемпіона Європи, а до списку призерів потрапили лише 16 команд Європи. До 1990 р. чемпіонами Європи серед молоді й дорослих ставала переважно молодіжна збірна СРСР (у яку також входили волейболісти УРСР). Починаючи з 1990 р. на європейській арені починає загострюватися конкуренція між представниками так званого соціалістичного й капіталістичного таборів. У 1995 і 1999 рр. юніорська збірна України у фіналах чемпіонатів Європи зайняли найвищі п'яті місця, у 2000 і 2002 рр. наша молодіжна збірна України зайняла шості місця підряд, також шосте місце зайняла національна збірна України на національному чемпіонаті Європи. Результати національних команд Європи прямо пропорційні їх результату в юніорських і молодіжних чемпіонатах Європи. Тому ми можемо зробити закономірний висновок, якщо країни Європейського континенту (у тому числі Україна) хочуть досягати успіхів у чемпіонаті Європи серед національних команд, то вони обов'язково повинні брати участь у юніорських і молодіжних чемпіонатах Європи.

Ключові слова: волейбол, юнацькі, молодіжні, національні команди, чемпіонати й чемпіони та призери Європи.

Петр Дробный, Евгений Казак. Сравнительный анализ участия мужских сборных команд Украины с ведущими командами Европы в юниорских, молодежных и национальных чемпионатах Европы по волейболу и чемпионов и призеров Европы. В статье сделан сравнительный анализ участия мужских сборных команд Украины с ведущими командами Европы в юниорских, молодежных и национальных чемпионатах Европы по волейболу. Доказано, что в волейбольную элиту входит ограниченный круг стран Европы. За всю историю чемпионатов Европы среди юниоров его выигрывали только пять стран, а в числе призеров было всего девять команд; шесть стран выигрывали молодежные чемпионаты Европы, а 17 становились их призерами; только 11 команд Европы владели титулом чемпиона Европы, а в список призеров попали лишь 16 команд Европы. До 1990 г. чемпионами Европы среди молодежи и взрослых становилась преимущественно молодежная сборная СССР (в которую также входили волейболисты УССР). Начиная с 1990 г., на европейской арене начинает заостряться конкуренция между представителями социалистических и капиталистических стран. В 1995 и 1999 гг. юниорская сборная Украины в финалах чемпионатов Европы заняла наивысшие пятые места, в 2000 и 2002 гг. молодежная сборная Украины заняла шестые места подряд, также шестое место заняла национальная сборная Украины на национальном чемпионате Европы. Результаты национальных команд Европы прямо пропорциональные их результату в юниорских и молодежных чемпионатах Европы. Поэтому мы можем сделать закономерный вывод: если страны Европейского континента (в том числе Украина) хотят достигать успехов в чемпионате Европы среди национальных команд, то они обязательно должны участвовать в молодежных и юниорских чемпионатах Европы.

Ключевые слова: волейбол, юниорские, молодежные, национальные команды, чемпионаты и чемпионы та призеры Европы.

Petro Drobnyi, Yevhen Kozak. Comparative Analysis of Participation of Male Ukrainian National Teams with the Leading European Teams in Junior, Youth and National Championships of Europe. In the article it was conducted the comparative analysis of participation of male Ukrainian national teams with the leading European teams in junior, youth and national volleyball championships of Europe It was proves that volleyball elite is formed of the limited circle of European countries. During the whole history of European championships among juniors only 5 countries won the title, and only 9 teams were nominated as prize-winners; 6 countries won youth European championships, and 17 countries were nominated as prize-winners; only 11 European teams were given the title of champion of Europe, only 16 teams were in the list of prize-winners. Till 1990 mainly youth national team of the USSR (including volleyball players from Ukrainian SSR) won the title of the European champion among youth and adults. Starting from the year 1990 competition between representatives of socialist and capitalist countries becomes more intensive. In 1995 and 1999 junior Ukrainian national teams in the finales of championships of Europe of won the highest 5th places, in 2000 and 2002 our youth Ukrainian national team of Ukraine took the 6th place, also the 6th place was won the by Ukrainian national team during the national championship of Europe. The

results of national teams of Europe are directly proportional to their result during junior and youth championships of Europe. That is why we can conclude the following: if countries of the European continent (including Ukraine) want to achieve successes in European championships among national teams, so they must participate in junior and youth championships of Europe.

Key words: *volleyball, junior, youth, national teams, championships, champions and prize-winners of Europe.*